

Світова фінансова криза як стимул до впровадження антикризового управління в банках

Ключові слова: світова фінансова криза; антикризове управління; превентивне антикризове управління.

З другої половини 2008 р. банки багатьох країн опинились під руйнівним впливом світової фінансової кризи. В умовах погіршення стану зовнішнього середовища Україна зазнала найбільш сильного негативного впливу на фінансову та соціально-економічну діяльність у порівнянні з іншими країнами. Так, протягом першого півріччя 2009 р. ВВП України знизився на 19%, а національна валюта знецінилась майже на 50% відносно долару США з початку кризи у вересні 2008 р.

Такі проблеми вітчизняної економіки, як значне падіння індексів ринку цінних паперів, курсу національної валюти України, масові вилучення депозитів, неповернення кредитів, стали поштовхом до розвитку кризових явищ у діяльності банків. З жовтня 2008 р. в тринадцяти вітчизняних банках було введено тимчасову адміністрацію, а ще в чотирьох банках – кураторів для контролю за менеджментом у банку. Причому з початку 2009 р. Національний банк України здійснив рефінансування вітчизняних банків на загальну суму майже 20 млрд. грн. та операції з мобілізації банківських коштів на 3,4 млрд. грн.

Фінансова криза негативно вплинула на кредитну й депозитну діяльності багатьох банків. Загальний обсяг кредитів стрімко зменшувався в кінці 2008 р. – у першій половині 2009 р., спостерігалися масові вилучення вкладниками депозитів з банківської сфери України. Відтік клієнтських коштів з банків і скорочення обсягів кредитування як фізичних, так і юридичних осіб ще більше поглиблює проблеми самих банків.

За офіційними даними НБУ, протягом першої половини 2009 р. загальний обсяг депозитів упав на 11,8 % (до 176,6 млрд. грн.). За той же період заборгованість фізичних осіб склала 32%, а юридичних осіб - 46,4%, причому рівень сумнівних та прострочених кредитів збільшився до 54,76 млрд. грн.

Крім зазначеного негативного впливу світової фінансової кризи на діяльність банківської системи України можна також відзначити високий рівень заборгованості вітчизняних банків перед іноземними кредиторами; зменшення ліквідності в світі, що спричинило закриття доступу України до інвестиційних ресурсів, призвело до обмеження кредитів і утруднень з обслуговуванням зовнішніх зобов'язань; диспропорції у балансах, виражені у переважанні короткострокових зобов'язань в пасивах та довгострокових кредитів в активах.

Крім макроекономічних факторів, на рівні банківських установ однією з основних причин погіршення діяльності банків в умовах фінансової кризи є непідготовленість більшості банків до кризової ситуації. У багатьох банках немає чіткого розмежування функцій та операцій, які виконує той чи інший спеціаліст або підрозділ банку. Часто важко прослідкувати відповідального за прийняття рішень, що спричиняє низький рівень внутрішньобанківського менеджменту особливо під час кризи. Так, більшість вітчизняних банків характеризується низьким рівнем антикризового управління або його відсутністю. Проте, як показує досвід, формування ефективної системи антикризового управління є першочерговим завданням для сучасних суб'єктів банківської справи.

На сучасному етапі відсутнє однозначне розуміння сутності антикризового управління. Певні дослідники стверджують, що антикризовий менеджмент має бути орієнтований тільки на подолання кризи, яка вже наступила, та на подальшу стабілізацію

становища банку. Таке розуміння є досить однобічним і включає тільки реактивне антикризове управління.

Крім цього, у сучасному банку має бути сформована система превентивного антикризового менеджменту, спрямованого на безперервний моніторинг, діагностику фінансового стану, факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. У рамках антикризового управління розробляється план дій на випадок виникнення проблем та кризових явищ в діяльності суб'єкта господарювання, здійснюється комплекс профілактичних заходів. Таким чином, антикризове управління є комплексом превентивних та реактивних заходів, тобто спрямоване на недопущення, подолання та уникнення негативних наслідків кризи в діяльності банку.

Фінансова криза показала, що вітчизняні банківські установи є не підготовленими до проблем, які загрожують ефективній діяльності, та не мають сформованої політики управління кризовими ситуаціями, а також їх попередження та уникнення. НБУ змушений був впроваджувати радикальні заходи, серед яких: обмеження видачі депозитів, введення тимчасових адміністрацій з метою уникнення банкрутств, рекапіталізація банківських установ.

Слід зазначити, що антикризовий менеджмент є новим видом управління, особливо у вітчизняній економіці, який викликає великий інтерес як у сучасних вчених-економістів, так і в практиків. В умовах світової фінансової кризи, зростання неплатоспроможності, економічних проблем вітчизняних суб'єктів господарювання антикризове управління, зорієнтоване як на попередження, так і на її подолання, стає необхідністю для здійснення ефективної діяльності всіх ринкових агентів.

Афанасьєва О.Б. Світова фінансова криза як стимул до впровадження антикризового управління в банках / О.Б. Афанасьєва // Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (17-21 лютого 2010 р.): в 2-х ч. / Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2010. – Ч. 1. – С. 27–29.